

Praktische Opdracht

Klas: 2 havo

Tijdvak: Tijd van pruiken en revoluties

Onderwerp: Verlichting

Gezond verstand

Tijdens de wetenschappelijke revolutie in de zeventiende eeuw toonde onderzoekers aan dat veel anders was dan men eeuwenlang had gedacht. Een gevolg was dat men vond dat iedereen zijn eigen verstand ('ratio') moest gebruiken en dat niemand blind moest vertrouwen op het geloof of de koning. Deze gedachtegang wordt de Verlichting genoemd.

Om de vragen van deze praktische opdracht te beantwoorden gebruik je bronnen van de website ***Geschiedenislokaal023***. Om je te helpen staat er een link met de bronnen onder het tabblad *Leerlingen > Opdrachten > Praktische Opdracht - Verlichting*. Ook de opdracht kun je hier vinden. Je kunt er ook voor kiezen om de bron op te zoeken.

Naam: _____

Klas: _____

Vraag 1

Pieter Teyler van der Hulst (1702-1778) had in zijn testament bepaald dat zijn fortuin gebruikt moest worden om kennis over onder andere godsdienst en wetenschap te bevorderen. Als gevolg opende het eerste museum van Nederland zijn deuren in 1784: het Teylers Museum.

Bekijk de bron Pieter Teyler van der Hulst en beantwoordt de vraag.

Waarom kun je zien dat Teyler geïnteresseerd was in het vergroten van kennis?

Vraag 2

In 1751 werd de *Encyclopédie* gepubliceerd in Frankrijk. Een encyclopedie is een geschreven verzameling van kennis over mensen, dieren en dingen. De *Encyclopédie* was niet de eerste encyclopedie, maar wel een van de bekendste. De *Encyclopédie* bestond uiteindelijk uit 28 delen. De *Encyclopédie* was een van de eerste boeken die door het Teylers Museum werd aangeschaft in 1780.

Bekijk de bron Encyclopédie: boekdrukkunst (zoek op 'boekdrukkunst') en beantwoordt de vragen.

A. Tegenwoordig voer je via een toetsenbord teksten in de computer. Kun je aan de hand van de afbeeldingen uitleggen hoe een bladzijde geprint werd in de achttiende eeuw? Schrijf in je antwoord ook op welke afbeeldingen je hebt gebruikt. Je mag je antwoord ook tekenen op de volgende bladzijde.

B. Denk je dat de Verlichting ook had plaatsgevonden zonder de boekdrukkunst? Leg je antwoord uit.

C. Hoe kan het dat, ondanks de boekdrukkunst, toch niet alle boeken makkelijk verspreid en gelezen konden worden? Hint: denk aan het begrip censuur.

Vraag 3

Het Teylers Museum kocht de *Encyclopédie* op een veiling. De *Encyclopédie* was het eigendom van de Haarlemse koopman Nicolaas Willem Kops. Bekijk bladzijde 1 t/m 8 van het archiefstuk Inboedel Nicolaas Willem Kops en beantwoordt de vragen.

A. Welke kostbaarheden en rariteiten wijzen er op dat Nicolaas Willem Kops geïnteresseerd was in de wetenschap? Noteer minstens drie voorwerpen.

1. Voorwerp:

Nummer:

Bladzijde:

2. Voorwerp:

Nummer:

Bladzijde:

3. Voorwerp:

Nummer:

Bladzijde:

B. Gebruik één van de voorwerpen die je hierboven hebt ingevuld. Hoe werd dit voorwerp gebruikt om kennis te vergroten?

Vraag 4

In Nederland werd de Verlichting vooral zichtbaar onder protestantse minderheden. Zo was Pieter Teyler doopsgezind. Bekijk nogmaals dezelfde bladzijdes van het archiefstuk [Inboedel Nicolaas Willem Kops](#) en beantwoordt de vragen.

A. Welk geloof hing Nicolaas Willem Kops aan? Aan welk voorwerp kun je dit zien?

B. Tijdens de Verlichting vond men juist dat iedereen zelf moest nadenken en niet blind moest vertrouwen op geloof. Waarom zullen mensen als Nicolaas Willem Kops en Pieter Teyler zich toch verdiept hebben in de wetenschap? Bekijk de bron [Godgeleerd Genootschap](#) om je antwoord toe te lichten.

C. Wat vertelt de inboedel nog meer over Nicolaas Willem Kops, naast zijn geloof en interesse? Was Kops bijvoorbeeld een rijke burger? Licht je antwoord toe. Schrijf ook op welk voorwerp je gebruikt hebt voor je antwoord.

Vraag 5

In 1752 werd de *Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen* (HMW) in Haarlem opgericht. Het doel van deze organisatie was het bevorderen van de wetenschap.

De leden van de HMW bedachten prijsvragen over actuele maatschappelijke problemen en wetenschappelijke vraagstukken. De prijsvragen liepen sterk uiteen. In 1757 werd bijvoorbeeld de vraag gesteld:

“Welk is de beste weg, om op de kortste, de zekerste en minst kostbaare wyze, een Dykbreuk te stoppen?”

A. Waarom past het verzinnen van prijsvragen bij de Verlichting? Leg je antwoord uit.

B. Kun je zelf een wetenschappelijke prijsvraag bedenken?

BONUS - Lees de eerste bladzijde van het antwoord van Frans de Mutsert in de bron [Prijsvraag HMW](#) en beantwoordt de vraag. Gebruik eventueel de transcriptie tool (de bril).

C. Waarom beperkt Frans de Mutsert zijn antwoord tot de dijken aan de rivieren (en niet de dijken aan de zee)?

Vraag 6

In 1789 werd in Haarlem een afdeling van het *Genootschap tot Nut van 't Algemeen* opgericht. 't Nut, zoals de genootschap ook wel wordt genoemd, werd opgericht om vooral onderwijs en de opvoeding van de jeugd te verbeteren om van hen betere en beschaafde burgers te maken.

A. Bekijk de bron **Boeken van het Nut van 't Algemeen**. Welke boeken gaan over onderwijs en de opvoeding van de jeugd? Noteer drie boeken.

1. Titel:

Jaar van uitgave: _____ Bladzijde: _____

2. Titel:

Jaar van uitgave: _____ Bladzijde: _____

3. Titel:

Jaar van uitgave: _____ Bladzijde: _____

B. Kies een van de bovenstaande boeken. Welk advies denk je dat er in het boek stond over het onderwerp? Wat heeft dit advies met de Verlichting te maken? Leg je antwoord uit. Vergeet niet te noemen over welk boek je schrijft.

C. 't Nut in Haarlem richtte de eerste uitleenbibliotheek op van Nederland in 1794. Iedereen in Haarlem kon nu op een goedkope manier goede boeken lezen. Bekijk de bron **Aan het publiek**. Lees de eerste helft van de voorpagina. Waarom werd de bibliotheek opgericht? (let op: f = s).

D. Bekijk de bron **Leesbibliotheek**. Denk je dat het gelukt is om veel verschillende mensen te bereiken? Leg je antwoord uit met voorbeelden uit de bron.
